

על בחירת כיוון המאמץ העיקרי

מאת רס"ן ל. מרחב

ניה ואופיה המיוחדים, שיקולים ואמות-מידה משלה לבחירת כיוון המאמץ-העיקרי: הרמות של דרג פיקודי אסטרטגי — אופרטיבי — וטקטי.

„הרוצה להיות חזק בכל מקום — לא יהיה חזק בשום מקום” — הוא רק „הצד השני של המטבע” לאחד החשובים שבקרונויות-המלחמה: עקרון ריכוז-הכוח. כיצד מגשימים עקרון זה? בראש-דבר ראשונה — ע”י בחירת הכיוון בו ייעשה המאמץ-העיקרי. מעטים המקרים בהם הגיע ריכוז הכוחות והאמצעים למאמץ מסוג זה לאותם מימדים ולאותה „דחיסות” אשר ציינו את מתקפותיו של הצבא הסובייטי, בשלב השני של מלחמה-השנייה; וכן — את מערך-הגנתו, ב„קשת-קורסק” הנודעת (בקיץ 1943). אמנם, ריכוזים כאלה נתאפשרו שם, במידה לא-מעטה, ע”י ההקף-הכולל העצום של הכוחות, אשר השאיר בכ”ז עצמה מספקת לאבטחת הגזרות האחרות מזה, ולהתקפה משנית, או אולי הסחה, מזה. אך גם לאחר שנביא בחשבון עובדות-יסוד זו — בכל זאת מאלף נסיונו זה של הצבא הסובייטי: הן להכנת העבר, והן להערכת אפשרויות צפויות. מאמרו של רס”ן ל. מרחב, המסכם את עיקרי הגישה הסובייטית לבחירת כיוון המאמץ-העיקרי, משלים מביחנה זו סדרת סקירותיו על אמנות-הלחימה של ה„אסכולה הסובייטית”.

בחירת כיוון המאמץ-העיקרי תופסת מקום נכבד ביותר בקביעת החלטות על פעולות-מלחמה ובביצוען. נסיון-הקרב של רוב הצבאות בעולם מראה כי הצלחת הפעולות מותנית, בין היתר, בקביעה נכונה של המאמץ-העיקרי לכוחות המופעלים בהתקפה כבהגנה (אלא שבהגנה מכוון ריכוז המאמץ-העיקרי ל„שטח החיוני”). סקירה זו תוקדש לשאלת כיוון המאמץ-העיקרי בפעולות התקפיות.

כיוון המאמץ-העיקרי הוא חלק בלתי-נפרד של כל החלטה. הוא גם מציין את מהותה של ההחלטה וגם מהוה את היסוד שבה — זהו לבי-לבה של כל תכנית למבצע.

כיוון המאמץ-העיקרי הוא כיוון פעולה מסוים של איגוד הכוחות העיקריים. מובן מאליו, שקרי-כיוון זה של הפעולות עובר בשטח מסוים, בעל תכונות ונתונים משלו; ויש לכל מאמץ-עיקרי במציאות עומק ורוחב מסוימים ומוגדרים, בהתאם לממדי הכוחות המופעלים במבצע או בקרב (עוצבה ברמה זו או אחרת, יחידה או יחידות-משנה). כל דרגי הפיקוד קובעים כיוון מאמץ-עיקרי לכוחות הנתונים למרותם, בפעולות התקפיות כבפעולות הגנתיות. כתוצאה מכך, קיימת מות כמה רמות-יסוד של דרגי-פיקוד, שלכל אחת מהן נתון

תהליכי הבחירה ברמות השונות

ברמה האסטרטגית כולל תהליך בחירת כיוון המאמץ העיקרי שלבים ובחינות אלה:

● במצבי לחימה בזירות מערכה אחדות — קודם כל הגדרת האויב העיקרי ותוצאה מכך — קביעת הזירה העיקרית;

● קביעת היעדים העיקריים של המהלומה (ריכוזים אסטרטגיים של האויב, ובמקרה של לחמה גרעינית במיוחד — משגרי טילים ועמדות ובסיסי נשק גרעיני, וכן אזורים בעלי חשיבות אסטרטגית מבחינה כלכלית ומדינית);

● הגדרת כיוון המאמץ העיקרי בזירת המערכה שנבחרה;

● קביעת כונתה ואורחה של ההתפרסות האסטרטגית: של כלל כוחותיהם בזירה זו — ושל הגייסות שהועדו להנחית את המהלומה העיקרית;

● אורח הפעלת הנשק הגרעיני והטילי נגד יעדים אסטרטגיים.

הסמכות הקובעת את כיוון המאמץ העיקרי בדרג האסטרטגית היא סמכותו של הפיקוד העליון, על סמך הנחיותיה של הראשות המדינית.

ברמה האופרטיבית כוללת בחירת כיוון המאמץ העיקרי:

● ציון יעדים אופרטיביים של האויב, לרבות עמדות נשק גרעיני וטילי, אשר ישמשו מטרה למהלומה העיקרית;

● קביעת כיוון אופרטיבי שבו תבוצע המהלומה העיקרית;

● קביעת איגוד הכוחות האופרטיבי אשר יפעל בזירה שנבחרה וציון התפקידים של גורמי היסוד השונים שלו (זרועות, חילות שונים, דרג ראשון, שני וכו'), מפעילי נשק גרעיני וטילים, אגד ארטילרי, עתודות וכו') במהלך ביצוע המשימות העיקריות במערכה.

את המהלומה בכיוון המאמץ העיקרי במערכה מבצע איגוד הכוחות האופרטיבי (המורכב כרגיל ממספר עוצבות מחילות שונים); במערכה יכול הוא, בדרך כלל, להנחית נוסף על

מהלומה עיקרית אחת (לפעמים — שתיים, במיוחד בתנאי הפעלת נשק גרעיני) גם מאחת עד שלוש מהלומות משניות.

את כיוון המאמץ העיקרי ברמה האופרטיבית קובע הפיקוד העליון, ולעתים — מפקדת האיגוד האופרטיבי עצמה, במסגרת הנחיות הפיקוד העליון.

ברמה הטקטית מתבססת בחירת כיוון המאמץ העיקרי על אלה:

● ציון יעדים טקטיים שכיבושם יפר כליל את מערך-

ההגנה הטקטי של האויב (ובהגנה — את מערכת הכוחות התוקפים של האויב);

● קביעת כיווני הפעלתם של הכוחות העיקריים (של הרמה הטקטית);

● ציון הכוחות שיופעלו, ומשימותיהן של היחידות שתשתתפה בקרב.

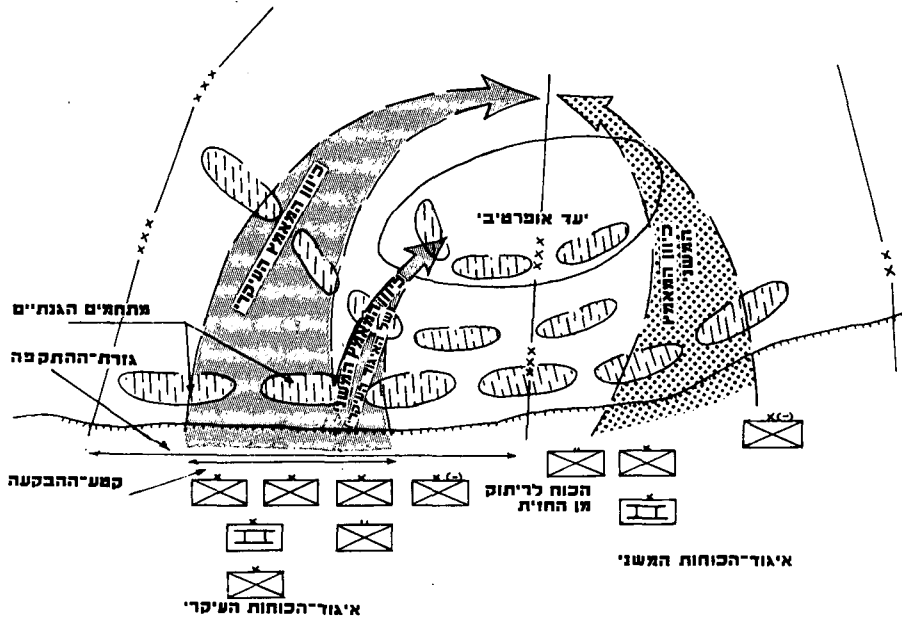
את כיוון המאמץ העיקרי קובע הדרג הממונה, או לפעמים גם מפקדת אותו כוח טקטי גופו (נאמר: חטיבה, גדוד).

לקביעת כיוון המאמץ העיקרי ברמות השונות — האסטרטגית, האופרטיבית והטקטית — ישנן תכונות משותפות, אך קיימים מבחינה זאת, גם הבדלים יסודיים ביניהם.

מכל הנאמר לעיל מסתבר כי התכונות המשותפות מקורן בעובדה כי בכל המקרים מתבטאת משימתה של בחירת כיוון המאמץ העיקרי, למעשה, בהגדרת יעדיה העיקריים של המהלומה, בקביעת כיווני הפעלת הכוחות, בציון הכוחות והמאמצים הנדרשים להנחתת המהלומה העיקרית, ועוד.

ההבדלים בין אורח בחירת כיוון המאמץ העיקרי ברמות

הבקעת מערך — במאמץ עיקרי דרך שטח קשה מעבר לציאה בעורף היעדי האופרטיבי, ולכיתורו

- כיוון המאמץ העיקרי של האיגוד העיקרי עובר בשטח קשה מעבר.
- איגוד הכוחות המשני משתף פעולה בכיתור היעדי האופרטיבי.

השונות — הם פרי השוני בתוכנו ויעודן של פעולות אסטרטגיות, אופרטיביות וטקטיות.

כידוע, כפופה האסטרטגיה למדיניות. המדיניות היא הקובעת לה, לאסטרטגיה, את משימותיה העיקריות, על כל התוצאות העולות לנבוע משימות אלו. ברם, הקשר הקיים בין מדיניות לאסטרטגיה בענין בחירת כיוון המאמץ העיקרי וביצוע המהלומה העיקרית מתבטא בקביעת המגמה הכללית; ובכך מביע קשר זה את האחדות שבין המשימות של ניהול

המלחמה בכללותה לבין ניהול המערכות המסוימות, והכנתם של כל הכוחות המזוינים להשגת המטרות שהוצגו להם. לעומת זאת, בפעולות אופרטיביות וטקטיות מכוונות בחירת כיוון המאמץ העיקרי להשגת איגודי-כוחות מסוימים של האויב ולכיבוש יעדי אויב נבחרים. לפעולות אופרטיביות יש, כמובן, הקף ותנופה גדולים ורחבים יותר מאשר לפעולות טקטיות. קשר-הגומלין שבין בחירת כיוון המאמץ העיקרי ברמות השונות בא לידי ביטוי בשטחים הבאים:

• כיווני המהלומה בקרב (ברמה הטקטית) נבחרים מתוך המגמה להבטיח את השגת מטרות-המערכה (של הרמה האופרטיבית);

• כיווני המהלומה במערכה (ברמה האופרטיבית) נבחרים מתוך המגמה להבטיח את השגת המטרות האסטרטגיות. פירושו של דבר הוא, כי בחירת כיוון המאמץ העיקרי של הרמה הנמוכה תלויה בכיוון המאמץ העיקרי של הרמה הגבוהה יותר. מאידך גיסא, השגת מטרותיו של המאמץ העיקרי ברמה הטקטית היא, בדרך-כלל, תנאי להשגת מטרות הרמה האופרטיבית; והשגת המטרות של המאמץ העיקרי בתחום האופרטיבי פותחת את הדרך להשגת המטרות האסטרטגיות. כאמור, בחירת הכיוון של המאמץ העיקרי נעשית בכל צורות הלחימה והקרב. בהתקפה מוצא הדבר את ביטויו במפורש בבחירת כיוון המאמץ העיקרי; בהגנה — בבחירת שטחים חיוניים.

כיוון המאמץ העיקרי בפעולות התקפיות קשור קשר הדוק באורח טקטי המציין במיוחד את זמננו — בהבקעה. בפעולות התקפיות נמצא קטע החזית שהועד להבקעה בכיוון המאמץ העיקרי. הקטע בו יופעל המאמץ העיקרי יהיה, בדרך-כלל, צר ומצומצם יותר מגזרת-ההתקפה כולה או, לפחות, קים, שזה לה. אך במקרים מסוימים עשוי המאמץ העיקרי להיות רחב יותר מגזרת-ההתקפה, כגון לאחר שהוחדר טריז למערך-ההגנה של המגן והופעלו כוחות נוספים (עתודות), המרחיבים בעומק מערך-ההגנה את כיוון-הפעולה לעבר אחד האגפים.

מאמץ-עיקרי — כפי שהדבר נובע כבר מעצם הגדרתו — אינו כולל את כל גזרת-הלחימה בה הוא מתבצע. כך, למשל, בפעולות התקפיות מבצעת עוצבה את מאמצה העיקרי בכיוון אחד; ובשאר קטעי גזרת-ההתקפה עורכת התקפות משניות בלבד בנצלה את ההצלחה בכיוון המאמץ העיקרי, אם הושגה, או אפילו יש ונערכת להגנה.

כאן יש להדגיש את תכונתיה הבאות של בעיה זו במערכה אופרטיבית. פעולות העוצבות (היחידות) הנעשות בכיוונים משניים כפופות למטרות שהוצגו לפעולות המבוצעות בכיוון העיקרי. למשל, מטרת ההתקפה בכיוון-משני היא הבטחת אגפים של כוחות המאמץ העיקרי, ריתוק כוחות ניכרים של האויב; ובמקרים מסוימים — השגת איגוד-כוחות מסוימים של המערך ההגנתי, וכתוצאה מכך השגת סיוע לכוחות הפועלים בכיוון המאמץ העיקרי. בתכנון המערכה או הקרב יש להביא בחשבון אפשרות של הפיכת אחד המאמצים המשניים למאמץ העיקרי, בהתאם למסיבות (השגת הפתעה במאמץ-משני או בלימת ההתקפה במאמץ העיקרי וכיו"ב) ולהעריך לפי זה את מערך הכוחות. לכוחות המופעלים במאמץ

צייט-משניים ישנם כיוונים-עיקריים (או בהגנה — שטחים חיוניים) משלהם.

קרוב לודאי כי הפעלת נשק גרעיני ונשק טילי בשדה-המערכה תשפיע ביותר על כיוון המאמץ העיקרי ובחירתו. תכונותיהם הקטלניות של סוגי-נשק אלה מצביעות כי הם יופעלו בראש-וראשונה בכיוונים העיקריים ויכריעו, במידה נכונה, את גורל המערכה כולה בגזרה בה הם יונחתו. לכן יש לראות בנשק גרעיני-טילי את האמצעי החשוב ביותר להכרעת יעדי האויב העיקריים.

כן יש להניח כי בתנאי הפעלת נשק גרעיני עשוי מספר הכיוונים העיקריים להיות רב יותר, מאשר בתנאים המקוריים. זאת כדי לפרוס את הכוחות התוקפים בפזיזות רב-יותר ולמנוע מן האויב אפשרות לפגוע באמצעות נשקו הגרעיני ביכולתם המבצעית הכוללת; וכן במגמה להטעותו ולאלצו לפזר את מאמציו-הוא בחזית רחבה-יותר.

על חילות-היבשה, והכוחות-המשוריינים במיוחד, לנצל במהירות את המהלומות הגרעיניות — בהשתמשם בפרצות שתפיץ רצנה על-ידי הנחתות גרעיניות ובחדרם בקצב מכסימלי אל עומק המרחב האופרטיבי-אסטרטגי. במלים פשוטות ניתן, איפוא, לומר כי בתנאי לוחמה-גרעינית — נשק זה הוא אשר יסלול את הדרך למאמץ-העיקרי של הגייסות התוקפים.

גורמים המשפיעים על הבחירה

הכיוון הנח ביותר למאמץ העיקרי הוא הכיוון בו ניתן יהא להפיק תוצאות שתהיינה מכריעות ומרחיקות-לכת ביותר להשגת מטרות המערכה או הקרב. רצוי שתוצאות אלה תורגנה בפרק-זמן שיהיה קצר-יחסית ככל האפשר ובאבידות מועטות ביותר. מובנו של מושג „תוצאות מכריעות ומרחיקות-לכת ביותר“ בפעולות התקפיות הוא — מיגור איגוד-הכוחות העיקרי של האויב; דבר זה קשור, בדרך-כלל, בכיבוש יעדים חיוניים שיש להם חשיבות ניכרת לגבי כל מערך-ההגנה של האויב.

גורמי-יסוד המשפיעים על בחירת כיוון המאמץ העיקרי הם: גורם מדיני-כלכלי; גורם צבאי; גורם גיאוגרפי-צבאי. רק ניתוח כולל ומעמיק של כל שלושת גורמים אלה עשוי להעלות נקודות-מוצא נכונות לבחירת כיוון המאמץ העיקרי. רק ניתוח כל מצב קונקרטי לגופו יכול לציין לנו במה עלינו לבחור. יש לזכור, כמובן, שחשיבות ניתוחם הראוי של הגורמים המדיני והכלכלי מתחילה להופיע בדרך-כלל ברמות פיקוד אסטרטגיות; ברמה הטקטית ודאי שמוכתבת בחירת כיוון המאמץ העיקרי בראש-וראשונה על-ידי אינטרסים של הרמה הגבוהה יותר.

כיוון המאמץ העיקרי, כפי שכבר הוזכר, איננו רק „קו“ גיאומטרי — כי אם זהו מרחב מסוים, אשר יש בו כדי לאפשר לכוחות-העיקריים של ההתקפה את ביצוע משימתם. אחת מנקודות-המוצא הנכונות לבחירת כיוון המאמץ העיקרי טמנה, איפוא, בניתוח „קיבולו האופרטיבי“ של המרחב. „קיבול אופרטיבי“ הוא מושג קונקרטי, המביע לנו מה גודלם של הכוחות שניתן יהיה להפעיל במרחב מסוים — לרוחבו ולעומקו. קשה להניח, למשל, שבפעולות התקפיות בשטח הררי יהיה צורך בניתוח כולל של הגורם המדיני-הכלכלי לשם בחירת כיוון המאמץ העיקרי. לאיגוד-כוחות נתון —

במעבר זה או אחר — אם, נאמר, ידוע מראש, כי דרך מעבר מסוים זה, יכולה לעבור, בפרק-זמן נתון, רק עשירית הכוחות או אף פחות מזה.

★

ננתח עתה בקצרה את גורמיה-היסוד ואת השפעתם על בחירת כיוון המאמץ-העיקרי.

הגורם המדיני-הכלכלי מקיף יריעה רחבה של נושאים, שה- עיקריים שבהם הנם:

● מצב מדיני ונפשי של אוכלוסית המרחב שבו מתפתח חות עכשיו, או תפתחנה בעתיד פעולות-מלחמה;

● תנאים סוציאליים וכלכליים במרחב הפעולה ומצב כל- כלי וחברתי, הרכב לאומי ודתי של האוכלוסיה, הבדלים אתניים, לשוניים ותרבותיים בתוכה;

● גורמים לאומיים היסטוריים;

● תוצאות אפשריות וצפויות עם סיום פעולות-המלחמה כגון — השגת עצמאות וריבונות, כיבוש מקורות חומרי-גלם, הפלת המשטר הקיים, וכיו"ב.

השפעת גורמים אלה, כל אחד בנפרד או בצירופים שונים, אינה נתונה בספק. המצב המדיני והנפשי של האוכלוסיה, יחסה ועמידתה כלפי הכוחות-הלוחמים של הצד האחד או האחר, יכול להתבטא באדישות ("ניטרליות") — או אהדה וידידות. מובן, כי אין לקבוע הערה מעין זו ביחס לכל האוכל- לוסיה שבמרחב מסוים, משום שרבים המקרים בהם אין היא

גורם חשוב ביותר, הקשור תמיד בפעולות-מלחמה ומשפיע על מהלכן; שכן, יכולה האוכלוסיה המקומית לבוא לעזרת אחד הצדדים, להקים תנועת-גרילה, לבצע חבלות, לסכן עורקיה-חבורה וכד'.

חשיבות רבה נודעת אף לתנאים סוציאליים וכלכליים במרחב-הפעולות. כך, במרחב תעשיתי מפותח מצוי שפע של כבישים, בתי-חרושת לרוב, ארגון משקי מסועף ונכסים כל- כליים וכספיים רבים; בדרך-כלל ישנו בו גם מלאי של חומרי-גלם וכד'. הכוחות הנלחמים עשויים לנצל את יכולתו ואוצרותיו של מרחב כזה לצורכי ניהול המלחמה; או, לה- פך — להרסם ולכלותם, כדי לא לתת לצד השני אפשרות לנצלם לטובתו. מרחב כזה הוא בדרך-כלל יעד אסטרטגי או אופרטיבי, ואליו מכוון המאמץ-העיקרי.

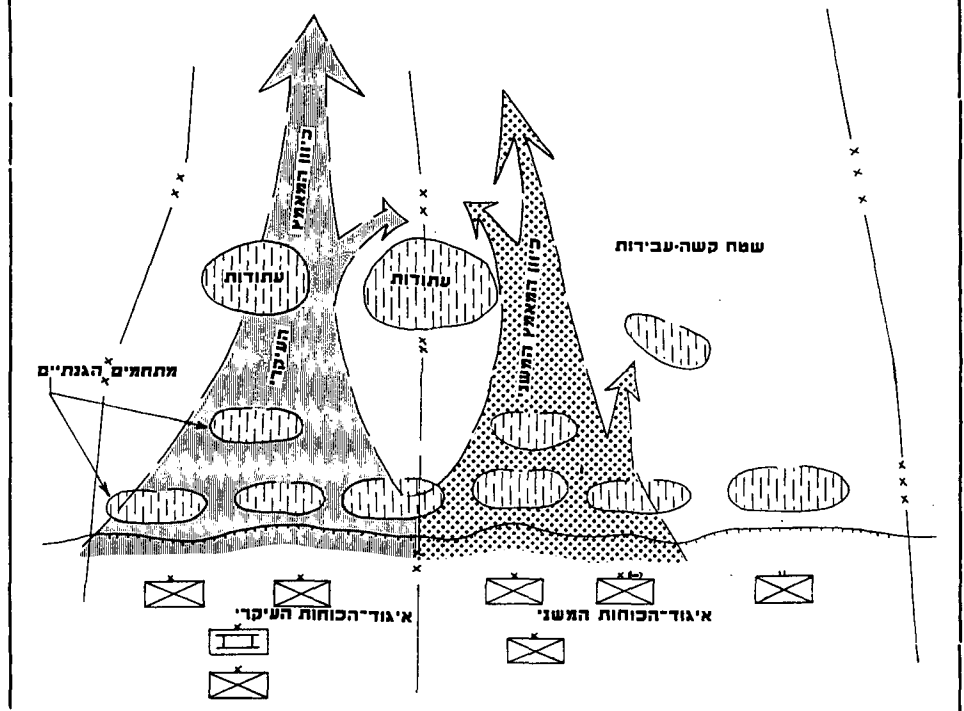
★

הגורם הצבאי — מקיף את כל-השיקולים הקשורים בניתוח המטרות של פעולות-המלחמה והמשימות המתחייבות מהן ובניתוח מצב כוחותינו וכוחות היריב. כן קשורים הם בני- תוח האפשרויות הפתוחות בפני שני הצדדים וכיצד מגדירות הן את כוונותיהם האפשריות ואת מידת חופש-התמרון שלהם. נוסף לכך, על האומדן הצבאי הזה גם להביא בחשבון ול- נתח באופן מציאותי את גורמי הזמן והמרחב הדרושים לתכ- נון הפעולות העומדות להתבצע. ניתוח מכלול-גורמים צבאי זה חייב, מעל-לכל, להיות מציאותי וקונקרטי. אין תכלית וטעם לנתח באופן מופשט, וללא קשר לצורת-הלחימה המ- סוימת, בה יהיה צורך לנהוג. כך, למשל, יש כמובן הבדל בין התנאים-המשפיעים על בחירת כיוון המאמץ-העיקרי במתקפה — ובהגנה; וכן שו- נות נקודות-המוצא בניתוח הגורם הצבאי ברמה האסטרט- גית ובזו הטקטית, ועוד כיוצא באלה. דוקא משום כך נגענו כאן בבדיקת גורמי-המשנה המ- היום את הגורם הצבאי, רק נגיעה כללית-ביותר.

הבה ניתן עתה את דעתנו על הערכת מצב כוחותינו וכוחות- היריב — ונברר לעצמנו מהי מסגרת האפשרויות הפתוחות בפני שני הצדדים-הנלחמים ש- בתוכה יכולים הם לקבוע את כוחותיהם, ומה עשויה להיות הערכת מצב כוחותינו, מנקד- דת-הראות של בחירת כיוון המאמץ-העיקרי, כוללת את הבעיות הבאות:

● רוח גייסות — בפעולות התקפיות נחוצים, כידוע, גיי- סות בעלי רמת-רוח גבוהה — ובמיוחד בכיווני המאמץ- העיקרי.

הבקעת מערך — במאמץ-עיקרי דרך השטח-החינוי

מהוה שלמות אחידה: עשוי חלק בתוכה לחוש אהדה לאחד הצדדים הנלחמים. בעוד שחלק אחר יטה לצד השני, או שיהיה אדיש לגמרי. ברם, זאת לזכור: יחס האוכלוסיה האזרחית לכוחות-הנלחמים — יהיה אשר יהיה — תמיד הוא

החיוניים של המגן ואת כוחות העיקריים, כדי לצאת דרכם לעומק המרחב האופרטיבי (או האסטרטגי). ניתוח הדוגמאות הללו מוביל אותנו למסקנה כי היכולת לחזות-מראש מה תהינה כונותיו ותמרונו הצפוי של היריב — וכתוצאה מכך, במהלך-ההתפתחות, תגובותיו אתה — מתבססת על אומדן נכון של האפשרויות הפתוחות בפני האויב ועל הערכות התוצאות העלולות לצמוח כתוצאה מבחירת כיוון המאמץ העיקרי על-ידי הפיקוד שלנו. כלומר, נחוצה ראייה דינמית את האויב: כיצד עשוי הוא להתארגן-מחדש, תוך-כדי ביצוע התקפתו, ואף לאחר שזו כבר השיגה את מטרתה — וכיצד תשפיענה הגבולות שלו על המשך התכנון והביצוע של פעולותינו, בדרך להשגת המטרה הסופית (הכרעת האויב)

✠

הגורם הגיאוגרפי-הצבאי כולל צירוף מספר רב של גורמים משנה, כגון מבנה פני-הקרקע, סוגי הקרקעות וטיבן של האדמות, ההידרוגרפיה, הצמחיה (בעיקר — יערות ובמידת מה מטעים), האקלים, התחבורה (כבישים, מסילות-ברזל, דרכים-מים), שדות-התעופה או התאמת השטחים להקמת שדות-תעופה, הישובים ועוד. ברור לגמרי כי לשם בחירת כיוון המאמץ-העיקרי חייבים אנו ללמוד את כל אלה באופן יסודי מאוד, לבדוק את השפעתם על ההפתחות פעולות המלחמה ותוך כדי ביצוע המשימות — להסיק מכך מסקנות נכונות ואובייקטיביות.

נציין בקצרה בהשפעת גורמים אלה על בחירת פני השטח למאמץ העיקרי.

פני הקרקע יכולים להקל על פעולת הכוחות — או להכביד עליה. שטח מישורי, שבו אין מכשולים טבעיים, מסייע להתקדמות מהירה של הגייסות; ואילו שטח מבוהר, ובפרט שטח הררי, מכביד ומקשה על הנחתת מהלומות מכריעות, תנועות ותמרונים; מכשול טבעי גדול (רכסי-הרים, נהרות וכיו"ב), שעובר במקביל לכיוון המאמץ-העיקרי, יכול להביא טיח את אגפי הכוחות התוקפים — או המגינים. גיאיות ונקיקים העוברים לרוחב-החזית מהווים מכשול רציני לגייסות (ובמיוחד לגייסות משוריינים וממוכנים); ואילו גיאיות ונקיקים המשתרעים אנכית או אלכסונית אל קו-החזית יכולים לפגוע ולהפריד את הכוחות המתקדמים; מאידך גיסא — יכריזים גם לשמש כדרכי גישה מוסוות.

סוגי הקרקע וטיב האדמות משפיעים על תנאי התחבורה של הכוחות המתקדמים, על הקצב — או אף על עצם האפשרות — של ביצוע עבודות החפירה (ומשימות ההנדסה הצבאית בכלל), על אספקת המים ועל תנאי-הברואה. ניתוח סוגי הקרקעות (האחוז של אדמות מעובדות, חולות, ביצות ועוד) מספק נתונים חשובים על אפשרויות השימוש בשטח לצרכי בנית שדות-תעופה, הקמת ביצורים, התחפרות וכיו"ב. נהרות, תעלות, אגמים, ביצות מהווים מכשול רציני לתנועת הכוחות ותמרונם. ההתגברות עליהם מחייבת לצייד את הכוחות באמצעי-צליחה רבים וביחידות-הנדסה רבות המיוחדות לכך. מכשולים-מים מסוימים (בעיקר — ביצות) אינם מאפשרים בכלל ביצוע פעולות התקפיות על-ידי רוב החילות.

השפעת היערות על הכוחות התוקפים שפועלים בכיוון המאמץ העיקרי שונה במקרים שונים, והיא מותנית בצפיפותם,

(סוף בעמ' 40)

● רמת האימון של הגייסות — לביצוע המאמץ-העיקרי נועדות, בדרך-כלל, יחידות או עוצבות בעלות רמה גבוהה של אימון. כן רצוי מאוד שיהיו בעלי נסיון-קרב.

● מצב מספרי של הכוחות, חימושם והרכבם לפי החילות השונים. — לביצוע המאמץ-העיקרי בפעולות התקפיות נחוצים כוחות גדולים-למדי, וגם עדיפות על המגן בכוחות ואמצעים; מלבד זאת דרושים לכך, בדרך-כלל, כוחות מכל החילות (כמובן — ביחס שונה, בהתאם למצב הקונקרטי בכל מקרה ומקרה); וכן חשוב במיוחד במקרה זה נסיון הקרב שלהם. ברור כי אלה הן דרישות מכסימליות. במציאות קורה לעתים שהמצב שונה למדי מתמונה זו. במקרה כזה יש לשאוף לניצולן המלא של כל נקודות המוצא החיות שזנכנו לעיל.

הערכת המצב של כוחות האויב, הנעשית לצורך בחירת כיוון המאמץ-העיקרי, כוללת:

● רוח גייסות, רמת הדרכה, הרכב כללי של הכוחות, חימוש ואמצעי-קרב.

● ריכוזים עיקריים של כוחותיו ואמצעיו — ויעדים חיוניים במערך-ההגנה האופרטיבי שלו (העומד להיתקף) כור — אשר עם מיגורם או כיבושם מופר כושר-העמידה של מערכת-ההגנה של המגן כולה; רצוי לציין כי הריכוזים העיקריים והיעדים-החיוניים מופיעים, בדרך-כלל, יחד — משום שעל אלה האחרונים מגינים ברוב-המקרים כוחותיו העיקריים של היריב.

● מקומות חלשים במערך ההגנה של המגן; למקומות אלה שייכים קטעי-ההגנה המוחזקים על-ידי יחידות או עוצבות שרוחן נמוכה או שחימושן אינו מספיק למדי וכד', וכן קטעי-ההגנה שנתפשו בחפז, תוך כדי שבירת התקפת היריב, מבלי שניתנה שהות להתקנת מערכת-ההגנה יציבה; ולבסוף — למקומות חלשים ורגישים מאוד במערך-ההגנה שייכים האגפים והתפרים שבין עוצבות המגן או יחידותיו.

בעיה מעניינת היא האם להנחית את המאמץ-העיקרי במקום החלש ביותר שבמערך-ההגנה של האויב או, להפך, במקום החזק ביותר? את פתרונה של בעיה זו יש לחפש במצב הקונקרטי, שנוצר במערכה הנתונה או בקרב המסוים. לקח המלחמות והקרבנות מורה כי במקרים מסוימים ביצעו כוחות תוקפים את המהלומות העיקריות על נקודות-החורפה במערך-ההגנה של המגן (הגרמנים, בתמרון-לפיתה ב-1914, והבקעה-ולפיתה ב-1940 בבלגיה ובצרפת; במבצע "קדש" ב-1956 — התקפת צה"ל בדרומו של חצי-האי סיני). עם זאת, רבים היו המקרים בהם הותקפו דוקא קטעי-ההגנה חזקים ביותר (ב-1941/2 — הבקעת מערכים מבוצרים ברוסיה בדרכס של הגרמנים למוסקבה, לנינגרד וסטלינגרד; נסיונם, שנכשל, להבקיע ב-1943 את "קשת קורסק"; והמבצע הרוסי לחיסול "קבוצת-הארמיות של המרכז" הגרמנית בבילורוסיה ביוני 1944, ועוד).

במקרים מן הסוג הראשון הגיעו הכוחות העיקריים של התוקף לעומק המרחב האופרטיבי (או אף האסטרטגי) של היריב בלי לתקוף את הכוחות העיקריים של המגן מן החזית — ורק אחר-כך, בשלב הבא, טיפלו בהם; ואילו במקרים מהסוג השני תקפו הכוחות העיקריים מלכתחילה את היעדים